

Zarządzenie nr **63/2025**
Dyrektora Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej
z dnia **26 września 2025** roku

w sprawie wprowadzenia Kodeksu Etyki w Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej

Na podstawie § 4 ust. 2 w związku z § 4 ust. 3 statutu Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 września 2017 r. w sprawie statutu Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, zarządza się, co następuje:

§ 1

Wprowadza się Kodeks etyki Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej w brzmieniu i na zasadach określonych Załącznikiem niniejszego Zarządzenia.

§ 2

Nadzór nad stosowaniem i wprowadzenie ewentualnych zmian albo poprawek powierza się Zespołowi do spraw etycznych Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej zgodnie z postanowieniami niniejszego zarządzenia.

§ 3

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Dyrektor
Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej
/-/ dr Wojciech Karczewski

Kodeks Etyki Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej***Preambuła***

Niniejszy Kodeks Etyki Agencji został stworzony w celu ustanowienia jasnych standardów etycznych, którymi powinny kierować się wszystkie współpracujące z Agencją Strony. Celem Kodeksu jest zapewnienie realizacji projektów na najwyższym poziomie, promowanie i zapewnienie transparentności w zarządzaniu przyznanymi środkami oraz ochrona wartości intelektualnych. Kodeks ma służyć jako przewodnik dla Stron, wspierający je w podejmowaniu właściwych decyzji etycznych podczas procesu wnioskowania i realizacji działań projektowych lub oceny wniosków. Przestrzeganie zasad zawartych w Kodeksie przyczynia się do budowania zaufania społecznego do działań Agencji oraz zwiększa celowość, efektywność i gospodarność w wykorzystaniu środków publicznych przeznaczonych na rozwój nauki, kultury i innych dziedzin objętych programami Agencji.

§ 1**Prawidłowa realizacja działań w programach Agencji**

1. Pod pojęciem „Strony” rozumie się wnioskodawców i beneficjentów programów Agencji (indywidualnych – studenci, uczestnicy kursów przygotowawczych, naukowcy oraz instytucjonalnych), w tym stypendystów i opiekunów, kierowników i członków grupy projektowej, ekspertów oceniających wnioski i raporty, lektorów oraz inne osoby współpracujące z Agencją.
2. Podczas procesu ubiegania się o środki Agencji, nawiązywania i realizowania współpracy z Agencją, Strona zobowiązuje się do składania prawdziwych, kompletnych i zgodnych z rzeczywistością informacji oraz prezentowania ich w sposób rzetelny, uczciwy i niebudzący wątpliwości. Ponadto Strona zapewnia transparentność procesu przygotowania wniosku, recenzji lub opinii i realizacji swoich działań w ramach programu Agencji, zgodnie z niniejszym Kodeksem.
3. Strona zobowiązuje się do rzetelnego i terminowego wykonywania wszystkich zadań określonych w regulaminach, dokumentach programowych lub konkursowych oraz w umowie.
4. Działania podejmowane przez Stronę muszą być zgodne z celami programu/zadaniami i założeniami projektu przedstawionego we wniosku.
5. Strona zobowiązuje się działać profesjonalnie, niezależnie, bezstronnie i rzetelnie. Zobowiązana jest również zachować poufność w odniesieniu do procesu recenzowania/opiniowania, opiniowanych treści, wniosków oraz ocen i osób uczestniczących w procesie oceny. Dodatkowo w przypadku członków zespołów oceniających poufny jest również zakres, przebieg i wynik dyskusji na posiedzeniach zespołu.
6. Strona informuje Agencję o wszelkich trudnościach lub przeszkodach w realizacji projektu/zadania.
7. Strona prowadzi dokumentację postępów prac zgodnie z wymogami Agencji.
8. Podstawowe wartości i zasady etyczne to m.in.:
 - 1) rzetelność w prezentowaniu celów i intencji planowanych lub prowadzonych działań albo badań, w przedstawianiu metod i procedur badawczych oraz interpretacji uzyskanych wyników i zarządzaniu własnością intelektualną, a także w przekazywaniu informacji na temat możliwych zagrożeń oraz uzasadnionych przewidywań odnośnie do korzyści i możliwych zastosowań uzyskanych wyników;

- 2) uczciwość w prowadzeniu badań, krytycyzm wobec uzyskanych wyników, skrupulatność, dbałość o szczegóły i staranność w przedstawianiu wyników badań;
 - 3) uczciwość, stosowanie zasady równości i niedyskryminacji w prowadzeniu oceny, skrupulatność, dbałość o szczegóły i staranność w przedstawianiu wyników oceny czy to wniosku czy też raportu;
 - 4) obiektywizm, tj. opieranie interpretacji i wniosków na rozumowaniu uwzględniającym dane, które mogą zostać zweryfikowane przez innych pracowników nauki;
 - 5) niezależność od nacisków politycznych, ideologicznych, światopoglądowych lub gospodarczych, a także od wpływów podmiotów zlecających badania lub ekspertyzy;
 - 6) otwartość w dyskusjach z innymi pracownikami nauki i szkolnictwa wyższego na temat własnych badań m.in. przez publikowanie wyników badań, kształcenie i rzetelne przekazywanie wiedzy społeczeństwu;
 - 7) przejrzystość dokumentacji badań naukowych zapewniająca dostępność danych po opublikowaniu wyników badań;
 - 8) odpowiedzialność wobec uczestników oraz obiektów badań; badania, których przedmiotem są ludzie lub zwierzęta wolno prowadzić tylko wtedy, gdy jest to jedyna droga uzyskania wiedzy o istotnej wartości społecznej i zawsze z poszanowaniem godności człowieka i innych istot żywych, po uzyskaniu opinii odpowiedniej komisji;
 - 9) odpowiedzialność za społeczno-gospodarcze i środowiskowe konsekwencje uzyskanych wyników naukowych;
 - 10) bezstronność, uczciwość i rzetelność w ocenie pracy innych pracowników nauki albo badaczy oraz w opiniowaniu i uznawaniu ich osiągnięć naukowych wyrażająca się w podawaniu źródeł i uznawaniu autorstwa;
 - 11) niewykorzystywanie swojego naukowego autorytetu w wypowiedziach na tematy spoza obszaru własnych kompetencji naukowych;
 - 12) odwaga w sprzeciwianiu się poglądom sprzecznym z aktualną wiedzą naukową oraz praktykom niezgodnym z zasadami rzetelności naukowej;
 - 13) troska o przyszłe pokolenia naukowców przejawiająca się w poszanowaniu i uczciwym traktowaniu współpracowników, otwartości wobec osób ubiegających się o awans naukowy, merytorycznej pomocy w reprezentowanej przez siebie dyscyplinie oraz w zaznajamianiu ich z obowiązującymi zasadami i wartościami etyki badań naukowych i rzetelności w nauce;
 - 14) niewykorzystywanie – przez m.in. mobbing, dyskryminację, molestowanie seksualne – swojego stanowiska, pełnionej funkcji lub innych relacji hierarchicznych do osiągania korzyści osobistych czy zawodowych.
9. Agencja definiuje nierzetelność naukową (*scientific misconduct*) jako naruszenie etyki badań naukowych polegające na zmyślaniu lub fałszowaniu danych i wyników, a także przywłaszczaniu sobie cudzych idei i utworów (np. plagiat) przy występowaniu o fundusze na badania, prowadzeniu i recenzowaniu badań naukowych, składaniu raportu, publikowaniu i prezentowaniu wyników.
 10. Zmyślanie polega na preparowaniu danych, rejestrowaniu i publikowaniu wyników nieuzyskanych. Na etapie występowania o fundusze zmyśleniem jest podawanie we wniosku nieprawdziwych informacji dotyczących przebiegu kariery zawodowej, naukowej, publikacji naukowych, prowadzonych grantów itp.

11. Fałszowanie polega na manipulacji materiałem badawczym, aparaturą lub metodą oraz na zmienianiu bądź pomijaniu danych doświadczalnych w taki sposób, że wyniki badań w raportach nie zostają przedstawione w sposób odpowiadający rzeczywistości. Na etapie występowania o fundusze fałszowaniem jest pomijanie we wniosku informacji dotyczących kariery zawodowej i publikacji (np. o wycofaniu publikacji, prowadzonych grantów itp.).
12. Plagiat polega na przywłaszczeniu sobie autorstwa całości lub części cudzego utworu w rozumieniu przepisów Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. W szerszym rozumieniu plagiatem jest również przypisywanie sobie cudzych idei, wyników lub terminów, bez właściwego odniesienia do nazwiska twórcy, a także nieautoryzowane wykorzystanie informacji uzyskanych w trakcie poufnego recenzowania wniosków i manuskryptów.

§ 2

Etyczne wydatkowanie środków Agencji

1. Środki finansowe mogą być wykorzystywane wyłącznie na cele związane bezpośrednio z realizacją projektu/działania/celu określonego w umowie.
2. Strona zobowiązuje się do racjonalnego, celowego i gospodarnego wydatkowania przyznanych środków.
3. Wszystkie wydatki muszą być odpowiednio udokumentowane zgodnie z obowiązującymi przepisami.
4. Zabrania się wykorzystywania środków Agencji na cele prywatne lub niezwiązane z projektem/działaniem.
5. Strona zobowiązuje się do przejrzystego i uczciwego rozliczania wszystkich wydatków.
6. Niedopuszczalne jest podwójne finansowanie tych samych działań z różnych źródeł.
7. W przypadku pobierania stypendium na koszty mobilności i pobytu w ramach jednego projektu, nie jest dopuszczalne pobieranie stypendium na te same kategorie kosztów w ramach innego projektu współfinansowanego ze środków Agencji.

§ 3

Poszanowanie praw autorskich i własności intelektualnej

1. Strona zobowiązuje się do poszanowania praw autorskich i własności intelektualnej osób trzecich.
2. Korzystanie z cudzych utworów wymaga uzyskania odpowiednich zgód i licencji od posiadaczy praw.
3. Wszelkie cytowania muszą być właściwie oznaczone i opatrzone informacją o źródle.
4. Strona nie może przywłaszczać sobie autorstwa cudzych utworów ani ich fragmentów. Strona zobowiązana jest zapewnić, aby wszelkie umowy lub porozumienia dotyczące wyników badań zawierały uczciwe i rzetelne postanowienia dotyczące ich wykorzystania i ochrony z poszanowaniem praw własności intelektualnej.
5. Wyniki prac będące efektem projektu muszą zawierać informację o finansowaniu ze środków Agencji.
6. W przypadku współpracy z innymi twórcami, należy jasno określić zakres autorstwa i wkładu poszczególnych osób.
7. Pozyskiwanie środków finansowych, udostępnianie aparatury i szkolenie w zakresie jej wykorzystania, zbieranie danych bez zaangażowania merytorycznego, czy też ogólny nadzór

administracyjny nad grupą badawczą nie stanowią podstawy do przypisania współautorstwa osiągnięcia naukowego lub publikacji. Sprawowanie funkcji kierowniczej w jednostce naukowej lub jej części nie stanowi podstawy do przypisania współautorstwa opracowań publikowanych przez podległych pracowników.

§ 4

Prowadzenie działań z należytą starannością

1. Strona zobowiązuje się do wykonywania swoich zadań z najwyższą starannością i zgodnie z najlepszymi praktykami w danej dziedzinie. Wszystkie oryginalne dane źródłowe, tj. pierwotne wyniki badań, stanowiące podstawę wniosków naukowych (wyników badań), a także próbki lub materiały pochodzące z prowadzonych badań, Strona zobowiązana jest dokumentować i archiwizować w sposób uniemożliwiający manipulowanie nimi i zapewniający po opublikowaniu wyników tych badań ich dostępność przez okres właściwy dla danej dyscypliny.
2. Wszystkie działania muszą być prowadzone z zachowaniem zasad bezpieczeństwa i z poszanowaniem dobra innych osób.
3. Strona dba o wysoką jakość merytoryczną realizowanych zadań.
4. Strona dba o rzetelność i wiarygodność przedstawianych danych i wyników prac. Dostęp do danych badawczych powinien być w największym możliwym stopniu otwarty, a ograniczenia w dostępie do nich tylko takie, które są niezbędne; w przypadkach zgodnych ze standardem FAIR (*Findable, Accessible, Interoperable and Reusable*).
5. Niedopuszczalne jest nieuzasadnione powiększanie dorobku publikacyjnego przez wielokrotne dokumentowanie pod różnymi tytułami tego samego osiągnięcia naukowego lub dzielenie materiału publikacyjnego, który można przedstawić w pojedynczej pracy, na szereg osobnych publikacji. Prace powiązane ze sobą treściowo w istotnych częściach lub w istotnym zakresie należy uwzględniać w dorobku autora jako jedną pozycję.
6. Wszyscy współautorzy ponoszą odpowiedzialność za treść publikowanych wyników. Równocześnie, odpowiedzialność każdego z autorów powinna dotyczyć konkretnych części pracy, w zależności od tego, w jakiej dziedzinie jest on specjalistą, ma doświadczenie lub odpowiedni staż pracy. Istotnym czynnikiem jest pełnienie roli nadzorującej w projekcie. Oznacza to, że w niektórych przypadkach dany autor może ponosić większą odpowiedzialność niż inni. Ma to na celu zapewnienie rzetelności publikacji lub jej określonej części.
7. Autorzy wspólnie odpowiadają za to, by wszystkie osoby wymienione jako autorzy publikacji spełniały kryteria autorskie. Do dobrych praktyk należy oznaczanie wkładu w powstanie dzieła w formie podziękowań lub informacji redakcyjnej wraz ze wskazaniem, kto i w jaki sposób przyczynił się do powstania dzieła w jego ostatecznym kształcie.
8. Naukowcy będący współautorami pracy naukowej powinni wspólnie ustalić, który z nich pełni rolę autora korespondującego oraz wskazać kolejność autorów, w zależności od odpowiednich w danej dziedzinie praktyk. Już na początku współpracy należy określić rolę, jaką poszczególni autorzy będą pełnić w tworzeniu publikacji, zgodnie z obyczajem przyjętym w danej dyscyplinie.
9. Każda osoba świadoma nadużyć w projektach Agencji jest zobowiązana zgłosić ten fakt odpowiednim organom wewnętrznym danej jednostki naukowej oraz do Agencji, przy zachowaniu poufności danych.

10. Wnioski o finansowanie muszą być przygotowane rzetelnie i zgodnie ze stanem faktycznym, a wszelkie nierzetelności będą skutkowały sankcjami przewidzianymi w niniejszym Kodeksie, umowie lub dokumentacji naboru.
11. Strony mają obowiązek informować Agencję o wycofaniu publikacji finansowanej ze środków Agencji.

§ 5

Wykorzystanie sztucznej inteligencji do działań objętych przedmiotem umowy z Agencją

1. Wykorzystanie w celu realizacji pracy badawczej albo recenzji, opinii narzędzi opartych na sztucznej inteligencji wymaga jednoznacznego wskazania w raporcie z badania lub w opartej na nim publikacji w sposób odróżniający materiał wytworzony samodzielnie od wyników uzyskanych z wykorzystaniem tych narzędzi. Za dobór tych narzędzi oraz zgodność ich działania z zasadami poszanowania własności intelektualnej, ochrony danych osobowych i etyki odpowiadają Strony podejmujące decyzję o wykorzystaniu tych narzędzi.
2. W przypadku wykorzystania narzędzi sztucznej inteligencji do przygotowania tekstu publikacji lub jej części (np. streszczenia), autorzy mają obowiązek załączyć do publikacji oświadczenie w porozumieniu z redakcją czasopisma lub wydawnictwem. Wykorzystanie narzędzi sztucznej inteligencji jest dopuszczalne wyłącznie pod warunkiem poszanowania praw własności intelektualnej.

§ 6

Naruszenia zasad etyki

1. Za rażące naruszenie zasad etyki uznaje się m.in.:
 - 1) Fabrykowanie wyników badań – zmyślanie danych, których nie uzyskano w rzeczywistości, tworzenie fikcyjnych wyników eksperymentów czy obserwacji;
 - 2) Fałszowanie wyników – celowa manipulacja danymi, selektywny dobór wyników, pomijanie niewygodnych rezultatów, by potwierdzić przyjętą tezę;
 - 3) Kopiowanie opisów w recenzjach, kartach oceny, ocenę wniosków, w przygotowaniu których Strona brała udział;
 - 4) Plagiat – kopiowanie cudzych tekstów, idei lub wyników bez powołania się na źródło, podszywanie się pod autorstwo cudzej pracy.
2. Inne naruszenia stanowią:
 - 1) Podważanie rzetelności badań poprzez:
 - a) Uleganie wpływom sponsorów – dostosowywanie wniosków pod oczekiwania finansujących badanie;
 - b) Niewłaściwe wykorzystanie statystyk – manipulowanie danymi statystycznymi dla uzyskania korzystniejszych wyników;
 - c) Nieuzasadnione zatajanie wyników – ukrywanie części danych, które podważają przyjętą hipotezę;
 - d) Nieuprawnione współautorstwo – dopisywanie jako autorów osób niezaangażowanych w badanie;
 - e) Nierzetelne cytowanie – w szczególności wybiórcze powoływanie się na źródła wspierające tezę, pomijanie prac krytycznych, a także nieuzasadnione, nadmierne lub wzajemne cytowanie publikacji autorów powiązanych (w tym współautorów,

- współpracowników, redaktorów, recenzentów), którego głównym celem jest sztuczne zwiększenie wskaźników bibliometrycznych;
- f) Zatajanie użycia sztucznej inteligencji – brak informacji o wykorzystaniu narzędzi AI w przygotowaniu publikacji;
 - g) Autoplagiat – ponowne publikowanie własnych tekstów jako nowych, bez informacji o wcześniejszej publikacji.
- 2) Negatywny wpływ na relacje zawodowe:
- a) Prześladowanie i dyskryminacja – mobbing, zastraszanie, nierówne traktowanie współpracowników;
 - b) Nadużywanie hierarchii – wykorzystywanie pozycji służbowej do wymuszania zachowań nieetycznych;
 - c) Utrudnianie rozwoju – blokowanie awansów, dostępu do zasobów czy możliwości publikowania;
 - d) Nierzetelne recenzowanie – stronnicze oceny prac naukowych, recenzje niemerytoryczne;
 - e) Bezzasadne oskarżenia – formułowanie nieprawdziwych zarzutów o naruszenia etyki
 - f) Umniejszanie roli współpracowników – pomijanie wkładu innych osób w badania czy publikacje.
- 3) Wydatkowania przyznanych środków niezgodnie z ich przeznaczeniem.
- 4) Ignorowanie i tolerowanie naruszeń – świadome niepodejmowanie działań wobec zaobserwowanych naruszeń etyki, ukrywanie wykrytych nieprawidłowości.

§ 7

Postępowanie w przypadku zgłoszenia albo wykrycia działania nieetycznego

1. Instytucjonalną odpowiedzialność za postępowanie z ujawnionymi przypadkami naruszeń zasad etyki przez Stronę prowadzi Agencja i powołany do tego typu działań zespół, którego obowiązkiem jest dbanie o rzetelność i przestrzeganie właściwych procedur w postępowaniach wyjaśniających i dyscyplinarnych. Rozpatrzenie sprawy przez Zespół może nastąpić z urzędu – w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości – bądź na wniosek.
2. Agencja zapewnia ochronę sygnalistów naruszeń zasad etyki przed niechcianym ujawnieniem lub odwetem.
3. Wszystkie zarzuty o nierzetelność w wydatkowaniu środków oraz prowadzeniu badań naukowych zostaną zbadane i wyjaśnione przez Agencję. W przypadku potwierdzenia zasadności zarzutów zaistniałe fakty i okoliczności należy szczegółowo zbadać celem podjęcia działań naprawczych i dyscyplinarnych zgodnie z obowiązującymi przepisami.
4. Agencja wymierza sankcje według swojego uznania, w granicach określonych w niniejszym Kodeksie, uwzględniając stopień szkodliwości, stopień winy, a także cele sankcji w zakresie społecznego oddziaływania oraz cele zapobiegawcze i dyscyplinujące.
5. Agencja wymierzając sankcję uwzględnia motyw i sposób działania, okoliczności działania lub zaniechania, jak również właściwości, warunki osobiste osoby odpowiedzialnej za naruszenie zasad etyki, jej doświadczenie zawodowe, sposób wywiązywania się z obowiązków służbowych albo wynikających z umowy oraz zachowanie po naruszeniu zasad etyki.
6. Okoliczności wpływające na wymiar sankcji uwzględnia się tylko do osoby, której dotyczą.

§ 8

Sankcje związane ze stwierdzeniem działań nieetycznych

1. Sankcjami za stosowanie działań nieetycznych są:
 - 1) odrzucenie wniosku na każdym etapie oceny;
 - 2) list upominający wysłany do Strony ;
 - 3) dodatkowy nadzór nad wydatkowanymi środkami;
 - 4) czasowe wstrzymanie finansowania bez możliwości przywrócenia kwalifikowalności środków w tym okresie;
 - 5) przerwanie finansowania umowy albo rozwiązania umowy;
 - 6) zakaz pełnienia funkcji członka zespołu ekspertów;
 - 7) zakaz pełnienia funkcji eksperta zewnętrznego Agencji;
 - 8) pozbawienie osoby lub jednostki możliwości ubiegania się o środki finansowe od Agencji przez wskazany okres.
2. Decydując się na wprowadzenie odpowiedniej sankcji, w chwili orzeczenia o nierzetelności naukowej, Agencja bierze pod uwagę przede wszystkim:
 - 1) jak poważna była skala nierzetelności;
 - 2) do jakiego stopnia wykroczenie było intencjonalne, a podanie zmyślonych lub fałszywych informacji miało na celu osiągnięcie korzyści;
 - 3) czy wykroczenie miało charakter jednorazowy, czy też powtarzało się;
 - 4) w jaki sposób wykroczenie wpływało na zaangażowanych w prace przy projekcie wykonawców, instytucje, społeczeństwo.
3. Do czasu wyjaśnienia, czy istotnie doszło do nierzetelności naukowej, Agencja może wprowadzić czynności zaradcze w celu ochrony zaangażowanych środków publicznych.
4. Czynności te mogą obejmować:
 - 1) wstrzymanie finansowania projektu do czasu wyjaśnienia nieścisłości;
 - 2) zakaz ubiegania się o środki finansowe z Agencji przez określony czas, nie dłuższy niż do czasu wyjaśnienia sprawy;
 - 3) sankcje mogą być stosowane łącznie.

§ 9

Postanowienia końcowe

1. Naruszenie postanowień niniejszego Kodeksu może skutkować wstrzymaniem finansowania, koniecznością zwrotu otrzymanych środków lub innymi konsekwencjami przewidzianymi w umowie oraz obowiązujących ogólnych przepisach prawa.
2. Postanowienia niniejszego Kodeksu mają również zastosowanie do partnerów, którzy realizują z beneficjentem projekt finansowany przez Agencję i wspólnie prowadzą badania, publikują ich wyniki lub prezentują je publicznie.
3. W sytuacjach nieuwjętych w niniejszym Kodeksie, Strona kieruje się ogólnie przyjętymi zasadami etyki zawodowej i akademickiej.
4. Agencja powiadamia Stronę (instytucję lub osobę fizyczną) o podejrzeniu popełnienia nierzetelności naukowej w składanym wniosku, raporcie lub publikacji, z prośbą o wyjaśnienie sytuacji.

5. W sytuacji, gdy Strona, (instytucja lub osoba fizyczna) nie złoży wyjaśnień w wyznaczonym przez Agencję terminie, Agencja rozstrzygnie sprawę na niekorzyść Strony i nałoży odpowiednie sankcje.
6. W przypadku stwierdzenia naruszenia o charakterze etycznym jednostka naukowa zatrudniająca Stronę, jest zobowiązana do współpracy z Agencją celem przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego, sprawowania nadzoru nad podawanymi w dokumentach informacjami, a mianowicie do stwierdzenia, czy są one prawdziwe i zgodne ze standardami prowadzenia rzetelnych badań naukowych. Dotyczy to każdego etapu badań: wnioskowania o środki finansowe, prowadzenia badań, składania do Agencji raportów oraz publikowania wyników.